

Dr Tadeusz Kowalewski
Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości
Politechnika Białostocka

PROCES KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO W PRZECIWDZIAŁANIU NIERÓWNOŚCIOM SPOŁECZNYM W GOSPODARCE OPARTEJ NA WIEDZY

Wprowadzenie

Nowoczesne społeczeństwo styka się ze skutkami przemian technologicznych, strukturalnych i cywilizacyjnych. Zmiany te następują w coraz szybszym tempie wraz z rozwojem rozwiązań telekomunikacyjnych i informatycznych. Z jednej strony występują w społeczeństwie obszary tradycyjnej aktywności społeczno-gospodarczej, jak i nowe płaszczyzny aktywności, oparte o nowoczesne technologie informatyczne. Występuje konieczność rozstrzygnięcia podstawowych problemów gospodarczych, technologicznych, społecznych i kulturowych nowoczesnej gospodarki „wiedzołonnej”. Pojawia się szereg sprzeczności związanych ze wzrostem produkcji: wprowadzeniem automatyki do produkcji a tworzeniem miejsc pracy, zyskownością a sprawiedliwością społeczną, lokalizmem a globalizacją, itp. Rozstrzygnięcie tych sprzeczności wymaga odpowiedniej wiedzy aplikowanej w szerokim otoczeniu, zarówno bliskim, jak i dalszym. Na ogół zdobywanie wiedzy odbywa się w warunkach laboratoryjnych, a jej stosowanie przebiega w kontekście uwarunkowań społecznych, kulturowych, cywilizacyjnych i gospodarczych. Jednostka nie jest w stanie sama odnaleźć się w nowych uwarunkowaniach politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturowo-cywilizacyjnych. Kilkadziesiąt lat systemów totalitarnych w Europie nie sprzyjało tworzeniu postaw demokratycznych, nieodzownych w nowoczesnym społeczeństwie. Gospodarka centralnie sterowana wytworzyła pewne postawy, które przeniesione na grunt gospodarki rynkowej utrudniają efektywne funkcjonowanie w nowych realiach gospodarczych. Wskutek transformacji społeczno-politycznej powstały nowe zjawiska społeczne, których właściwe rozpo-

znanie wymaga specjalistycznej wiedzy. Konflikty etniczne i terroryzm zmieniły wizerunek nowoczesnego społeczeństwa, które przeznaczają coraz większe środki na stworzenie efektywnych systemów bezpieczeństwa. W pokonywaniu tych trudności sprzyjać może zakotwiczenie jednostki w proces kształcenia ustawicznego, który nie tylko umożliwi przekwalifikowanie zawodowe, ale pomoże w poszukiwaniach wiedzy, przekształcającej się w mądrość niezbędną do codziennych decyzji.

Konteksty pojęciowe kształcenia ustawicznego

Kształcenie ustawiczne jest procesem, którego początki należy upatrywać od chwili poczęcia dziecka. Najpierw w łonie matki odbiera zewnętrzne impulsy świata, które już po części kształtują jego wrażliwość. Następnie poprzez proces socjalizacji poznaje zewnętrzny świat. W każdym z tych etapów istotna jest rola pierwszych nauczycieli. O ile najbliższa rodzina i najbliższe otoczenie (sąsiedzi, środowisko przedszkolne i szkolne) są wrażliwi na konieczność ciągłego uczenia się, o tyle dziecko w przyszłości będzie otwarte na uczenie się jako całościowy proces, a nie tylko na uczenie jako doraźny akt.

Różne znaczenia przypisuje się kształceniu ustawicznemu. W jednych podejściach zwraca się uwagę na ustawiczność, jak ją rozumieć i od kiedy się zaczyna i kończy. Jest to pytanie retoryczne, tak jak pytanie, kiedy zaczyna i kończy się życie. Kształcenie permanentne określa zbiór organizacyjnych, administracyjnych, metodologicznych i formalnych środków, które akceptują znaczenie propagowania kształcenia przez całe życie [Knapper, Cropley, 2000, s. 9].

W istocie rzeczy znaczenie permanentności czy ustawiczności określa uczenie się przez całe życie, jako nauki skupionej i wykonywanej w ciągu życia osoby. Nacisk należy położyć na uczenie się, tak żeby wyposażyć człowieka w postawy i umiejętności uczenia. Należy zdać sobie sprawę, że zdobywanie wiedzy następuje w kontekście miejsca pracy i rodziny oraz w kontekście różnych uwarunkowań życia w nowoczesnym społeczeństwie. To może pomóc uważać kształcenie ustawiczne za szeroki edukacyjny cel, a nie tylko jako oświatowy proces.

Biorąc pod uwagę kryteria wypracowane przez Knapper'a i Cropley'a osoba uczestnicząca w procesie uczenia się przez całe życie powinna planować i oceniać swoją własną naukę. Nauka powinna odbywać się w formalnych i nieformalnych instytucjach życia społecznego, uczyć należy się od formalnych i nieformalnych nauczycieli. Tymi nieformalnymi nauczycielami mogą być także rówieśnicy i inni mentorzy. W procesie uczenia się ważne jest integrowanie wiedzy z innych obszarów i

wykorzystywanie innych strategii kształcenia. Pozyskiwanie tego typu umiejętności częściowo pokrywa się z naukowymi umiejętnościami wymaganymi dla badań i dla kształcenia ustawicznego. Te umiejętności i postawy powinny stanowić znaczną część procesu dydaktycznego i naukowego uniwersytetu [Knapper, Cropley, 2000, s. 170].

Uniwersytet w kształceniu ustawicznym

W gospodarce opartej na wiedzy szczególne znaczenie posiadają uniwersytety. Uniwersytet uczestniczący w kształceniu ustawicznym posiada istotne znaczenie w procesie kształtowania motywacji permanentnego kształcenia. Istnieją liczne naciski popychające uniwersytety w kierunku traktowania kształcenia ustawicznego tylko jako celu pedagogicznego. Cel ten jest realizowany w czasie coraz większego zapotrzebowania na wyższe wykształcenie. Jednak pojawianie się nowych zawodów wymaga szybkiej zmiany. Zmiana profili zawodowych wywołana jest poprzez gwałtowny wzrost wiedzy i techniki. Wejście w życie zawodowe nie oznacza stabilizacji, lecz jest początkiem długiego procesu nauki. Znajomość języków obcych i obsługi specjalistycznych programów komputerowych, otwartość na nowe rozwiązania technologiczne i krytyczny stosunek do posiadanej wiedzy oraz pragnienie poszerzania własnego spektrum poznawczego mogą przyczynić się do powodzenia w życiu zawodowym [Schumacher, Schwartz, 1998, s. 11]. Rola uniwersytetu w przygotowaniu zawodowym jest o tyle trudna, gdyż zmiany w strukturze zawodowej są tak szybkie, iż pozyskiwana wiedza zawodowa jest archiwalną wiedzą. Natomiast istotne wydaje się zwracanie większej uwagi na wiedzę humanistyczną, aby wyposażać studenta w odpowiednią motywację do dalszego kształcenia i zdolność twórczego rozwiązywania napotykaných problemów zawodowych, przy pomocy umiejętności abstrakcyjnego myślenia.

Wskutek postępu technologicznego następują zmiany form informacji wewnątrz społeczeństwa. Zmiany wywoływane są poprzez gospodarczą restrukturyzację, reformy organizacyjne. Następują zmiany w miejscu pracy i wzorach zawodowych. Następuje poszukiwanie skutecznych sposobów uczenia się. Fundamentalne znaczenie w tym względzie posiadają szkoły wyższe, które nie powinny „utowarowiać” wykształcenia. „Utowarowanie” wykształcenia powoduje wzmocnienie oczekiwań klientów szkół wyższych, aby wiedza była użyteczna. W wielu decyzjach wyboru kierunku studiowania nie tyle ważny jest kierunek studiów, lecz możliwość szybkiego i łatwego pozyskania certyfikatu. Natomiast poszukiwanie prawdy i mądrości staje się archaiczne, gdyż nie jest pragmatyczne [Ziółkowski, 2005, s. 205].

W uniwersytecie, który dąży do perfekcji badawczej, istotne jest takie motywowanie do działania pracowników naukowych, aby mogli zaplanować własny projekt badawczy i oceniać własny postęp. W tym procesie istotna jest aktywność badacza i pomoc instytucji uniwersyteckich w porządkowaniu informacji i innych zasobów. Dociekanie prawdy powinno odbywać się w formalny sposób poprzez seminaria, laboratorium i poprzez codzienne doświadczenia życiowe, które inspirują pojęciowy przełom. Nie można zaniedbywać sposobności uczenia się od równych sobie, mentorów, specjalistów w zakresie innych pól badawczych niż własne, itp. Należy integrować wiedzę z innych obszarów tematu i wykorzystywać inne strategie kształcenia, sprawdzone w nieco innych sytuacjach np. głębokie, analityczne czytanie dokumentów, dyskusje, obecność na konferencjach, itp.

Rola nauczyciela

Wielu nauczycieli jest zainteresowanych tym, w jaki sposób uczniowie uczą się i poprzez jakie metody oceny można mierzyć ich postęp. Zdarza się, że nauczyciel dąży do celu nauczania tylko przez ocenę, co powoduje, że forma i natura oceny często przysyłają treść przekazu. Jednak w ubiegłym kwartale dwudziestego wieku został zebrany znaczący aparat dowodowy, który sugeruje, że musimy w większym stopniu być zainteresowani tym, jak nasi studenci/uczniowie uczą się. Rozpoznano różnorodne uwarunkowania procesu uczenia się [Boud, 1990, s. 101-111].

W tabeli 1 przedstawiono przykłady jak należy nauczać. Są one zestawione w oparciu o wybrane kryteria kształcenia ustawicznego.

Formalizowanie celów w zbiorowym procesie planowania sposobów uczenia się zakłada, że istnieje skłonność studentów do uczestniczenia w rozwijaniu własnych sposobów uczenia. To zaangażowanie studentów jest tym większe, im bardziej studenci emocjonalnie angażują się w ten proces. Jest to słuszne założenie, o ile uczelnia wypracuje formy personalizowania kontaktów nauczających z uczącymi się. W tym kontekście dziwne wydają się być statystyczne wskaźniki warunkujące stawkę wykładowcy od większej liczby studentów, czy też tworzenie seminariów dyplomowych składających się z kilkudziesięciu uczestników. Formy nauczania na odległość, o ile nie są wsparte o kontakty osobiste, to nie służą upodmiotowieniu stosunków interpersonalnych na uniwersytecie.

Tabela 1. Sposoby skutecznego uczenia się studentów w kontekście wybranych kryteriów kształcenia ustawicznego

Kryteria ustawicznego kształcenia	Formy nauczania przez ustawiczne kształcenie
<p>Studenci sami planują własny sposób uczenia się</p>	<p>Formalizowanie celów w zbiorowym procesie planowania sposobów uczenia się - studenci są znacznie bardziej skłonni uczestniczyć w rozwijaniu własnych sposobów uczenia się, jeśli emocjonalnie zaangażują się w ten proces. Jest to cecha przypisywana ustawicznemu uczeniu się.</p> <p>Jako przykład może służyć sytuacja, w której studenci dla swego szkolenia określają cele, czego chcą się uczyć.</p>
<p>Studenci sami planują własny sposób uczenia się (kontynuacja)</p>	<p>Użycie kształtującej oceny (opinia zwrotna) - pozwoli to studentom doświadczyć korzyści z oceny własnego sposobu uczenia się. Mogą oni odkrywać błędy, a następnie tę wiedzę bezpośrednio wykorzystać w swoim sposobie uczenia się.</p> <p>Istnieją sytuacje, w których wykorzystuje się sieci, jako narzędzia wielokrotnego wyboru pytań oraz ustalone myślenie.</p> <p>Skupiać się na rozwijaniu staży – jest to dobry sposób dla studentów, aby mogli poprzez odbywanie staży, otrzymać konkretną życiową naukę, zetknąć się z realnymi problemami i z własnej inicjatywy je rozwiązywać.</p>
<p>Studenci sami oceniają swoją naukę</p>	<p>Własna ocena oraz oceny wśród studentów - studenci zapoznają się z pierwszym kluczowym krokiem w procesie uczenia się; odkrywają, czego jeszcze nie wiedzą. Zarówno ocena uzyskana wśród rówieśników jak i ocena własnych osiągnięć dokonanych przez studenta, przybiera postać jednej oceny, która określa typowo życiową umiejętność dla studentów w procesie uczenia się, jeśli chcą oni monitorować własny nieustający proces uczenia się.</p>
<p>Uczenie się w nieformalnym otoczeniu</p>	<p>Korzystanie ze strategii uczenia się i nauczania, co pozwoli na lepsze zrozumienie obecnych studentów - aby ocenić proces uczenia się studentów wymagane jest wpięrow dokonanie oceny nabytej wiedzy w nieformalnym otoczeniu.</p>

Kryteria ustawicznego kształcenia	Formy nauczania przez ustawiczne kształcenie
Aktywne uczenie się	Użycie badań w programie nauczania - gdzie studenci aktywnie uczestniczą w poszukiwaniu wiedzy, a nie tylko są pasywnymi odbiorcami. Uczą się, w jaki sposób pozyskiwać i filtrować informacje.
Grupa uczących się	Użycie oceny rówieśników i grup uczących się - pozwoli to studentom na pogłębianie swojej wiedzy od siebie nawzajem oraz pomoże rozwijać umiejętności pracy w grupie.
Łączenie wiedzy studentów z różnych dyscyplin	Na wielu uniwersytetach istnieją tego typu przykłady i zazwyczaj dotyczą “niepożądanych” prawdziwych problemów, które prawie niezmiennie łączą różne obszary wiedzy.
Wykorzystywanie różnorodnych strategii uczenia się w różnych sytuacjach	Różnorodne strategie uczenia się są wykorzystywane w różnych sytuacjach. Użycie strategii, która kładzie nacisk na proces uczenia się jest podobna do zadowolenia z uczenia się — tutaj wyraźnie studenci są instruowani jak powinni się uczyć. Włącza się w to nauczanie i umiejętności, a następnie dokonuje się oceny.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Lifelong..., (http)].

Natomiast użycie kształtującej opinii zwrotnej może pozwolić studentom doświadczyć korzyści i zadowolenia z oceny własnego sposobu uczenia się. Mogą oni odkrywać błędy, a następnie tę wiedzę bezpośrednio wykorzystać w swoim sposobie uczenia się. To twórcze podejście do planowania własnych sposobów kształcenia wyrabia u studentów większą odpowiedzialność za dokonywane wybory i skutki tych wyborów.

Gdy studenci oceniają własną naukę i odkrywają, czego jeszcze nie wiedzą, to wówczas zarówno ocena uzyskana wśród rówieśników, jak i ocena własnych osiągnięć dokonanych przez studenta, przybiera postać jednej oceny, która określa typowo życiową umiejętność dla studentów w procesie uczenia się. Taki mechanizm sprzyja potrzebie monitorowania własnego procesu ciągłego uczenia się.

Uczenie następuje nie tylko w formalny sposób. Wiedzę pozyskujemy także w nieformalny sposób i dlatego należy ocenić proces uczenia się studentów w nieformalnym otoczeniu. Pomocne w tym względzie może być wykorzystanie strategii uczenia się i nauczania, co pozwolić może na lepsze zrozumienie studentów.

Aktywne uczenie zakłada użycie badań w programie nauczania, gdzie studenci dynamicznie uczestniczą w poszukiwaniu wiedzy, a nie tylko są pasywnymi odbiorcami. Uczą się, w jaki sposób pozyskiwać i filtrować informacje w ogromie szumu informacyjnego, który jest charakterystyczny dla społeczeństwa informacyjnego.

W procesie kształcenia ustawicznego niebagatelne znaczenie posiada grupa rówieśników, których oceny mogą pozwolić studentom na pogłębianie swojej wiedzy od siebie nawzajem. Pomoże im to również rozwijać umiejętności pracy w grupie. Tego typu umiejętność, przy dominujących formach zindywidualizowanego uczenia się, jest nieodzowna w życiu zawodowym.

Łączenie wiedzy studentów z różnych dyscyplin sprzyjać może poszerzaniu wiedzy osobistej i wyrabianiu motywacji w pozyskiwaniu wiedzy uzupełniającej, którą posiadają inni. W obecnym rozwoju różnorodnych dyscyplin wiedzy niemożliwy jest rozwój danej dyscypliny wiedzy bez konieczności współdziałania z innymi dyscyplinami wiedzy, które pełnią rolę uzupełniającą wobec wiedzy podstawowej.

W realiach dnia codziennego wykorzystywanie różnorodnych strategii uczenia się w różnych sytuacjach wydaje się być rozwiązaniem optymalnym. Użycie różnych strategii kształcenia kładzie nacisk na proces uczenia się, w którym studenci są instruowani jak powinni się uczyć. Kształcenie i pozyskiwane umiejętności wymagają weryfikacji poprzez ocenę i osobiste poczucie zadowolenia i satysfakcji z umiejętności funkcjonowania w nowoczesnym społeczeństwie.

Ewaluacja kształcenia ustawicznego

Ewaluacja jest integralnie związana z pojęciem kształcenia ustawicznego, gdyż poprzez nią dowiadujemy się, w jaki sposób przekazywać wiedzę i jak usprawniać sposoby uczenia się. Tego typu postępowanie przyczynić się może do wyrównywania szans dostępu do wiedzy dla wszystkich, o ile właściwie będziemy rozumieli istotę ewaluacji.

Niejednokrotnie ewaluacja utożsamiana jest z ocenianiem. Jednak jest to spłylenie procesu ewaluacji. Ewaluacja jest częścią procesu podejmowania decyzji. Obejmuje wydawanie opinii o wartości działania. Dokonuje się to poprzez systematyczne, jawne zbieranie informacji w odniesieniu do znanych celów, kryteriów i wartości, które następnie powinny być analizowane [Aspinwall, Simkins i inni, 1997, s. 32]. Ewaluacja w tym rozumieniu ustala wartość analizowanego zjawiska, procesu kształcenia ustawicznego. To ustalenie ma pomóc badaczowi w podjęciu decyzji, opartej o jawne, konkretne kryteria i wartości. Wbrew potocznym

przekonaniom ewaluator nie jest ani decydem, ani ekspertem. Jest on dostarczycielem wiarygodnych i dobrze udokumentowanych danych umożliwiających podjęcie decyzji, np. o sposobie kształcenia ustawicznego. W ewaluacji szkoły wyższej nieuniknione jest wartościowanie, które jest istotne w ustaleniu wartości czegoś. To wartościowanie dokonywane jest przez ludzi, których charakteryzować powinien, „schemat odpowiedzialności” [Simons, *Samoewaluacja...*, 1997, s. 59]. Można wskazać pewne cechy jakimi powinien kierować się odpowiedzialny w procesie przewyższania nierówności [Aspinwall, Simkins i inni, 1997, s. 33]:

- być rzetelny i jako taki postrzegany przez wszystkie zainteresowane strony,
- sugerować właściwe rozwiązania,
- dostarczać sprawozdania, które są zrozumiałe dla osób, do których są skierowane,
- być solidny pod względem metodologicznym,
- być oszczędny w korzystaniu ze środków,
- powinien być kontrolowany centralnie i przez osoby delegowane.

Powyżej wymienione elementy pozwalają określić, czego można oczekiwać od procesu ewaluacji. Ewaluacja wydaje się być odpowiednią podstawą właściwego modelu odpowiedzialności za proces nauczania, uczenia się i kształcenia permanentnego. Istotne jest to, co dzieje się podczas procesu uczenia się i nauczania w kontekście spodziewanych rezultatów tego typu działań. H. Simons uważa, że „powinniśmy kształtować nasze opinie na temat adekwatności warunków uczenia się, jak również jakości doświadczenia, jakie uzyskują w jego trakcie uczniowie” [Simons, *Proces...*, 1997, s. 14].

Ewaluacja jest jedną z decydujących praktyk w procesie kształcenia ustawicznego. Poprzez wartościowanie procesu kształcenia jej uczestnicy mogą poznawać wiedzę, zyskiwać umiejętności i kształtować postawy, tak aby móc rozwijać się ciągle. Kształcenie ustawiczne zaczyna się od oceny treści nauczania. Następnie monitorujemy proces osiągania celów, które zakładamy. Musimy zapewnić, że nasze praktyki są zgodne z naszymi aspiracjami. Rozsądna praktyka, której najpierw potrzebowalibyśmy powinna być uzasadniona. To jest, nasza ocena musi mierzyć w tym przypadku zmienne, które składają się na proces kształcenia ustawicznego.

Wymagając motywowania studentów do kształcenia ustawicznego musielibyśmy tak kształtować ich umiejętności i postawy, aby sprzyjały internalizacji wykształcenia jako wartości autotelicznej. To nie oznacza porzucania albo dewaluowania pragmatycznych celów wiedzy. To ozna-

cza, że program nauczania powinien charakteryzować się nie tylko cechami instrumentalnymi, ale i skłaniać studenta do dalszego kształcenia i kontaktów z innymi ludźmi. To wiąże się z tym, że jakaś z umiejętności i postaw studentów powinna uczyć potrzeby oceniania ich własnych słabości i projektowanie, własnych środków zaradczych, aby uniknąć zagrożeń współczesnego społeczeństwa.

Analfabetyzm jako zagrożenie

W nowoczesnym społeczeństwie wiedza jest rdzeniem wielu sektorów życia społecznego i gospodarczego. Gospodarka oparta na wiedzy o tyle stwarza szanse każdemu korzystania z jej bogactwa, o ile dostęp do ośrodków tworzenia wiedzy, jakimi są uczelnie, nie jest niczym ograniczony. Ograniczenia administracyjne ustąpiły wraz z rokiem 1990, kiedy to wprowadzono nowe ustawodawstwo sprzyjające powstaniu rynku usług edukacyjnych na poziomie szkolnictwa wyższego. Dynamiczny wzrost liczby studentów i uczelni, które są terytorialnie dostępne dla każdego, spowodował zniesienie ograniczeń w dostępie do możliwości pozyskiwania wiedzy. Istotnym ograniczeniem w pełnym korzystaniu z dobrodziejstw wiedzy może być nierównomierny poziom kształcenia w szkołach średnich. Niepokojącym zjawiskiem jest odradzający się analfabetyzm w Polsce. Ludzie, którzy od wielu lat nie zdobyli pracy, uwsteczniają się w rozwoju, a ich dzieci dziedziczą nieuctwo - alarmują pracownicy pomocy społecznej. W Polsce gwałtownie rośnie liczba osób, które nie rozumieją tekstów pisanych. Problem ten dotyczy zarówno uczniów szkół powszechnych, jak i ludzi dorosłych. Dłuższy staż w pracy zawodowej bez kontaktu ze słowem pisanim może doprowadzić do wtórnego analfabetyzmu. Z badań przeprowadzanych przez socjologów wynika, że 42% obywateli nie rozumie niemal nic z tego, co czyta, a 35% rozumie niewiele. Badania czytelnictwa wykazują z kolei, że 44% Polaków nie czyta w ciągu roku żadnej książki. Spośród tych 56% czytających tylko co dziesiąty Polak czyta miesięcznie co najmniej trzy książki. Natomiast prasę i czasopisma czytuje tylko 58% Polaków, a najpopularniejszym czasopismem jest „TeleTydzień” z programem telewizyjnym na cały tydzień [*W Polsce...*, (<http>)].

Z badań przeprowadzonych w ramach Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (OECD/PISA), dotyczących m.in. rozumienia typowych tekstów, z którymi spotykamy się na co dzień: ogłoszenia, instrukcje obsługi, formularze bankowe itp., i ostatnio również badających umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania problemów, myślenia naukowego, rozumienia tekstu oraz postawy uczniów

wobec nauki i szkoły, wynikają niezbyt optymistyczne wnioski dla Polaków. Badania są organizowane co trzy lata w kilkudziesięciu krajach. Już w latach 90. gorzej rozumieliśmy komunikaty średnio o 20% od innych narodów, a około 70% Polaków znalazło się na najniższym poziomie w umiejętności wyszukiwania najprostszych informacji z podanego tekstu. Słabo wypadła polska młodzież w obszarze, gdzie bada się rozumienie tekstu, umiejętności myślenia matematycznego, kompetencji w zakresie myślenia naukowego. Wśród naszych piętnastolatków przebadanych w 2000 roku prawie co dziesiąty był funkcjonalnym analfabetą i nie rozumiał najprostszych informacji [Chodorowska, Tarasik, (http)].

Natomiast w 2003 roku polscy uczniowie uzyskali, w porównaniu z 2000 rokiem, znacząco lepszy rezultat w czytaniu ze zrozumieniem (poprawa z 479 do 500 punktów). Jednocześnie zmniejszyła się rozpiętość między uczniami najlepszymi i najslabszymi. Jest to zasługa zarówno poprawy wśród najslabszych, jak i najlepszych uczniów. Polska dołączyła tym samym do grupy krajów o wyniku zbliżonym do średniej OECD. Statystycznie istotną poprawę odnotowano także w matematyce (wśród słabych i średnich uczniów) [PISA, (http)].

Zakończenie

Podmiotem gospodarki opartej na wiedzy jest człowiek poszukujący wiedzy. Człowiek współczesny musi być silnie zmotywowany w swoich poszukiwaniach. Brak wiedzy rodzi nierówności społeczne i przyczyniać się może do marginalizacji społecznej i gospodarczej. Uniknięcie tego stanu rzeczy jest możliwe dzięki mocnemu osadzeniu człowieka w nowoczesnym społeczeństwie, które rozumie znaczenie kształcenia ustawicznego. Reprezentanci polityczni członkowie nowoczesnego społeczeństwa powinni poprzez stanowienie uregulowań prawnych zabezpieczyć właściwe środki na realizację procesu kształcenia ustawicznego. Niestety w Polsce mimo wielu deklaracji nakłady na kształcenie ustawiczne są jednymi z najniższych w Europie. Powstały dysonans poznawczy między deklaracjami a praktyką dnia codziennego powodować może osłabienie do dalszego kształcenia przy coraz większej polaryzacji gospodarczo-społecznej społeczeństwa polskiego.

Mimo wielu rozbieżności co do jednorodnego rozumienia procesu kształcenia ustawicznego wszyscy zgadzają się z tym, że jest to proces trwający całe życie. Jest to proces, w którym szczególną rolę odgrywa uniwersytet. Natomiast uniwersytet w klasycznym rozumieniu opiera się na właściwie wypełnianej roli nauczyciela (mistrza). Istnieją jednak różnorodne zagrożenia, takie jak analfabetyzm, którego stan ukazują

m.in. międzynarodowe badania w ramach Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (OECD/PISA). Jednak ostatnie wyniki z 2003 i 2006 roku napawają entuzjazmem i dają nadzieję na umiejętne kształtowanie postaw sprzyjających uczeniu się przez całe życie (long live education), co skutecznie przyczynić się może do zmniejszania nierówności społecznych.

LITERATURA

- Aspinwall K., Simkins T., Wilkinson J.F. i McAuley J., *Co to jest ewaluacja*, [w:] *Ewaluacja w szkole. Wybór tekstów*, H. Mizerek (red.), Olsztyn 1997.
- Berg, G.A.S., *Lessons from the EDGE. For-profit nontraditional higher education in America*, ACE/Praeger Series on Higher Education, Westport 2005.
- Boud D., *Assessment and the Promotion of Academic Values*, „Studies in Higher Education” 1990, nr 15.
- Chodorowska E., Tarasik Z., *Analfabetyzm funkcjonalny widziany oczyma nauczyciela*, <http://www.profesor.pl/> z dnia 15.06.2006.
- Knapper C., Cropley A. J., *Lifelong learning in higher education*, Kogan Page, London 2000.
- PISA*, <http://www.pisa.oecd.org>, <http://www.ifispan.waw.pl/pisa> z dnia 15.06.2006.
- Schumacher C., Schwartz S., *100 zawodów z przyszłością*, Wydawnictwo Adamantan, Warszawa 1998.
- Simons H., *Proces ewaluacji w szkołach*, [w:] *Ewaluacja w szkole. Wybór tekstów*, H. Mizerek (red.), Olsztyn 1997.
- Simons H., *Samoewaluacja szkoły*, [w:] *Ewaluacja w szkole. Wybór tekstów*, H. Mizerek (red.), Olsztyn 1997.
- W Polsce odradza się analfabetyzm*, <http://ksiazki.wp.pl/wiadomosci/> z dnia 15.06.2006.
- Ziółkowski M., *Uwarunkowania życia społecznego a kapitały społeczne*, [w:] *Kręgi integracji i rodzaje tożsamości. Polska, Europa, Świat*, W. Wesołowski, J. Włodarek (red.), Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2005.

Streszczenie

Podmiotem gospodarki opartej na wiedzy jest człowiek szukający nauki. Współczesny człowiek wiedzy musi być silnie motywowany w swoich dążeniach. Brak wiedzy skutkuje nierównościami społecznymi i prowadzi do społecznej i ekonomicznej marginalizacji. Jest ona możliwa do uniknięcia dzięki silnemu umiejscowieniu we współczesnym społeczeństwie jednostki, która obawia się edukacji ustawicznej. Pomimo wielu różnic odnoszących się do rozumienia procesu edukacji ustawicznej, wszyscy zgadzają się co do tego, że jest to proces trwający całe życie. Szczególne miejsce w tym procesie zajmuje uniwersytet. Jednakże w klasycznym rozumieniu uniwersytet opiera się na nauczycielu. Na poziomie jednostkowym istnieje także zagrożenie jakim jest analfabetyzm,

którego uwarunkowania ukazują międzynarodowe badania prowadzone w ramach Programu Międzynarodowej Oceny Studenckiej (OECD/PISA). Niektóre z najnowszych danych budzą entuzjazm i dają nadzieję na kompetentne kształtowanie rozwiązań korzystnych dla kształcenia ustawicznego.

Livelong Education Process in Counteracting Social Inequalities in the Economy Based on Knowledge

Summary

Human who searches for science is a subject of the economy based on knowledge. Modern human who searches for knowledge has to be strongly motivated in their pursuit. Lack of knowledge causes social inequalities and leads to social and economic marginalization. It is possible to avoid this conjecture due to strong human placement in modern society, that apprehend the sense of long education. Despite many variances, as regards to homologous understandings of long education process, everybody accept that this is a lifelong process. University takes a particular part in this process. However, in the classical meaning of university it bases on teacher. There exist some other danger at a level-headed such as illiteracy, which conditions are shown by international researches within Programme for International Student Assessment (OECD/ PISA). Some of the latest figures arouse an enthusiasm and give hope for competent formation of solutions that are favorable for lifelong education.

Artykuł zrealizowany w ramach środków własnych W/WZ/9/06